

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

DİLEK GENÇ / TÜRKİYE

(Başvuru no. 74601/14 ve 78295/14)

KARAR

Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi (ceza hukuku yönü) • Adil yargılanma • Tanıkların dinlenmesi • İdari yargılamada tanıkların dinlenmesinin yasal olarak imkânsız olması nedeniyle, başvuranın kendisine karşı para cezasına çarptırılmasına neden olan tek - hatta belirleyici sayılabilecek - kolluk deliline itiraz etme imkânından yoksun kalması • Olay tarihinde iç hukuktaki yasal çerçeve ve içtihadın uygulanmasından kaynaklanan yapısal usuli eksiklik • Ulusal mahkemelerin bunun sonucunda meydana gelen zararı telafi edememesi

Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır. Mahkeme açısından bağlayıcılığı bulunmamaktadır.

STRAZBURG

21 Ocak 2025

İşbu karar, Sözleşme'nin 44 § 2 maddesinde öngörülen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Bazı şekli değişikliklere tabi tutulabilir.

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2025. Bu gayriresmî çeviri, Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme açısından bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığına atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

Dilek Genç / Türkiye davasında,

Başkan

Arnfinn Bårdsen,

Hâkimler

Saadet Yüksel,

Pauliine Koskelo,

Jovan Ilievski,

Péter Paczolay,

Davor Derenčinović,

Stéphane Pisani

ve *Bölüm Yazı İşleri Müdürü* Hasan Bakırcı'nın katılımıyla Daire hâlinde toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Bölüm),

Türk vatandaşı olan Dilek Genç'in ("başvuran") Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme'nin ("Sözleşme") 34. maddesi uyarınca, ekli tabloda belirtilen çeşitli tarihlerde Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine yapmış olduğu başvuruları (no. 74601/14 ve 78295/14),

Başvuranın Sözleşme'nin 6 §§ 1 ve 3 (d) maddesi kapsamındaki adil yargılanma hakkına ilişkin şikâyetinin Türk Hükümetine ("Hükümet") bildirilmesi ve başvuruların geri kalanının kabul edilemez olduğunun beyan edilmesi kararını,

Hükümetin görüşlerini dikkate alarak,

17 Aralık 2024 tarihinde yapılan kapalı müzakerelerin ardından,

Aynı tarihte kabul edilen aşağıdaki kararı vermiştir:

GİRİŞ

1. Başvurular, başvuranın kendisine verilen idari para cezalarına karşı açtığı iki ayrı davadaki yargılamaların adil olmadığı iddiasına ilişkindir. Başvuran, diğer hususların yanı sıra, İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda idare mahkemeleri önündeki yargılamalarda tanık dinletme imkânı verecek bir kanun hükmü olmaması ve iç hukuktaki mahkemelerin kendisinin itirazlarını reddetme gerekçelerini açıklamaması nedenleriyle söz konusu para cezalarına karşı çıkmıştır. Başvuran, Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamındaki adil yargılanma hakkının ihlal edildiğinden şikâyet etmiştir.

OLAYLAR

2. Başvuran, 1973 doğumlu olup; İzmir’de ikamet etmektedir. Başvuran, İzmir Barosuna bağlı Avukat K. Akyüz tarafından temsil edilmiştir.

3. Hükümet ise kendi görevlisi olan Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi eski Başkanı Hacı Ali Açıkgül tarafından temsil edilmiştir.

4. Dava konusu olaylar aşağıdaki gibi özetlenebilir.

5. Olay tarihinde başvuran, İzmir’de alkol ruhsatlı bir müzikholün sahibiydi.

6. Bornova Belediye Encümeni, 22 Haziran 2011 tarihinde, 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu’nun 6. maddesi uyarınca, belediyeler tarafından umuma açık eğlence yerleri için hafta içi 00.00 ve hafta sonu 00.30 olarak belirlenen resmi kapanış saatlerine riayet etmediği gerekçesiyle başvurana idari para cezası vermiştir. Belediye encümeni, başvuranın aynı suçu bir yıl içinde ikinci kez işlediğine işaret ederek, idari para cezasının miktarını normal cezanın iki katına tekabül edecek şekilde 3.680 Türk lirası (TL - o günün döviz kuruna göre yaklaşık 1.593 avro) olarak belirlemiştir. Bir başka denetimin ardından, 6 Temmuz 2011 tarihinde başvurana aynı miktarda ikinci bir para cezası verilmiştir.

7. Para cezaları, 13 Mayıs 2011 ve 8 Haziran 2011 tarihlerinde polis memurları tarafından düzenlenen ve sırasıyla 01.15 ve 00.50 saatlerinde müzikholün hâlâ açık olup içerisinde hâlâ müşteriler olduğunu belirten tutanaklara dayandırılmıştır.

8. Başvuran, 15 Aralık 2011 tarihinde Bornova Belediyesi aleyhine İzmir İdare Mahkemesi’nde iki ayrı idari dava açarak söz konusu para cezalarının iptalini talep etmiştir. Resmi kapanış saatlerine uymadığını inkâr ederek, söz konusu saatten önce müşterilere hizmet vermeyi bıraktığını ve müzikholün bu saatten sonra yalnızca günlük temizlik ve bakım için açık olduğunu savunmuştur.

9. Başvuran, 24 Şubat 2012 tarihli dilekçesinde, Kabahatler Kanunu’nun 25. maddesinin kabahat olduğu değerlendirilen bir fiili ispata yarayacak delillerin açık bir şekilde yazılmasını gerektirmesine rağmen, belediyenin kendisine para cezası verirken yalnızca polis tarafından düzenlenen ve başka hiçbir delil ile desteklenmeyen tutanaklara dayandığını ileri sürmüştür. Bu bağlamda başvuran, polis tutanaklarının matbu belgeler olduğunu ve polisin sadece kabahatin işlendiği saati ve iddia edilen aykırılığın gerçekleştiği yerin adresine ilişkin boşlukları

doldurduğunu ileri sürmüştür. Basit trafik cezalarının bile belgelere dayanılarak verildiğini ifade eden başvurana göre, hakkında uygulanan miktarı daha fazla olan ve ekonomik durumunu temelden sarsan idari para cezalarının, yalnızca teknolojik imkânlarla desteklenmeli ve geçerli delillere dayanılarak verilmesi gerekmektedir. Bu durumun, kendisini polis tutanaklarında yer alan bulguların aksini ispatlama imkânından yoksun bıraktığını ve dolayısıyla Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamında adil yargılanma hakkı ile korunan silahların eşitliği ilkesinin ihlaline yol açtığını belirtmiştir. Bu temelde başvuran, İdare Mahkemesinden, polis memurlarının müzikholün kapanış saatinden sonra açık kaldığını iddia etmelerine rağmen, tutanaklarının gerçeği yansıtmadığını, zira o sırada çalışanlarının mekânı temizlemekte olduğunu ileri sürerek, polis tutanaklarına karşı tanık ifadelerinin dinlenmesini talep etmiştir.

10. İzmir İdare Mahkemesi 29 Ocak 2013 tarihinde, başvuran tarafından açılan davaları iki ayrı fakat neredeyse birbirinin aynı olan ikişer sayfalık iki kararla reddetmiştir. Dava konusu olayların özetlenmesinin ardından mahkeme, başvurana ait müzikholün olay tarihinde eğlence yerleri için belirlenen kapanış saatinden sonra da açık kaldığı tespit edilmiş olduğundan, belediyenin başvuran hakkında para cezası uygulama kararında herhangi bir hukuka aykırılık bulmamıştır. Mahkemenin kararları, başvuranın, çalışanları tarafından mekânda temizlik ve bakım yapıldığı için müzikholün açık olduğu yönündeki iddialarını değerlendirmemiş; başvuranın polis tutanaklarına karşı tanık dinletme taleplerini de karara bağlamamıştır. Adı geçen mahkeme, hatalı bir şekilde, kararlarına karşı İzmir Bölge İdare Mahkemesine itiraz edilebileceğini belirtmiştir.

11. Başvuran, diğer hususların yanı sıra, tanık dinletme talebinin dikkate alınmaması nedeniyle polis tutanaklarındaki bulgulara etkili bir şekilde itiraz edemediğini ileri sürerek, bu kararlara karşı İzmir Bölge İdare Mahkemesi nezdinde itirazda bulunmuştur.

12. Başvuran, diğer hususların yanı sıra, tanık dinletme talebinin dikkate alınmaması nedeniyle polis tutanaklarındaki bulgulara etkili bir şekilde itiraz edemediğini ileri sürerek, bu kararlara karşı İzmir Bölge İdare Mahkemesine başvurmuştur.

13. Başvuran 14 Haziran 2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine iki ayrı bireysel başvuruda bulunarak; (i) İdare Mahkemesinin sadece polis tutanaklarına dayanması ve bu tutanakların inandırıcılığını sorgulamaması ve (ii) tanıkların dinletmek için yapmış olduğu talepler karşısında İdare Mahkemesinin sessiz kalması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuran, 24 Şubat 2012 tarihli dilekçesinde belirttiği iddialarını yinelemiş ve polis tutanaklarında, izin verilen saatler dışında müzikholünde müşteri bulunduğuna dair bulguları destekleyecek hiçbir delil bulunmadığını ileri sürmüştür. Ayrıca başvuran, tanıkların dinlenmesi için yaptığı talebin İdare Mahkemesi tarafından nazara alınmaması ve argümanlarının neden yerinde görülmediğinin ilgili mahkemece açıklanmaması nedeniyle, kendisine polis tutanaklarının aksini ispatlama imkânı tanınmadığını ileri sürmüştür. Başvurana göre İdare Mahkemesinin bu tutumu, silahların eşitliği ilkesini, gerekçeli karar hakkını ve davasının hakkaniyete uygun dinlenmesini isteme hakkını ihlal etmiştir. Son olarak başvuran, ekonomik varlığının ciddi bir şekilde sarsılmasına yol açan söz konusu para cezalarının kesinleştiğini ve bu nedenle bunları ödemek zorunda olduğunu eklemiştir.

14. Anayasa Mahkemesi, 7 Nisan ve 27 Haziran 2014 tarihlerinde, yargılamaların adilliği ve tanık dinletme hakkı ile ilgili şikâyetlerinin açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle başvuranın bireysel başvurularını kabul edilemez bulmuştur. Anayasa Mahkemesi gerekçesinde, başvuranın kendisine verilen para cezalarına karşı açtığı davaların İzmir İdare Mahkemesi tarafından yazılı yargılama usulü işletilerek dosya içeriğinde bulunan bilgi ve belgeler ışığında ve ilgili ulusal mevzuat hükümleri uygulanarak reddedildiğini kaydetmiştir. Ayrıca, başvuranın yargılama sürecinde Bornova Belediyesinin sunduğu delil ve görüşlerden haberdar olamadığına, kendi iddialarını etkili bir şekilde sunma olanağı bulamadığına ya da karşı tarafça sunulan delillere ve iddialara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığına ilişkin bir bilgi ya da kanıt sunmadığını belirtmiştir. Başvuran tarafından ileri sürülen davalarının reddedilmemesi gerektiği şeklindeki şikâyetlerin hukuk kurallarının yorumlanmasına ve esas itibarıyla yargılamanın sonucuna ilişkin iddialar olduğu kanaatine ulaşan Anayasa Mahkemesi, İdare Mahkemesi kararlarının bariz takdir hatası veya açıkça keyfilik içermediği

anlaşıldığından, kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğunu belirttiği bu şikâyetlerin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

15. Başvuranın İdare Mahkemesi nezdinde tanıklarını dinletememesiyle ilgili şikâyeti bakımından ise Anayasa Mahkemesi, idari yargı ilk derece mahkemelerindeki yargılamalarda yazılı yargılama usulü uygulanmakta olup ilgili mahkemelerin yazılı delil araçlarına dayalı olarak karar verdiğini belirtmiştir. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi, başvuranın kapanış saatlerine uymadığı hususunun İzmir İdare Mahkemesince polis tutanaklarına atıfla ve tanık dinlenmesine gerek görülmeksizin sabit bulunduğunu kaydetmiştir. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi, geriye kalan deliller ışığında, başvuranın tanık dinletme talebinin gerekçesiz bir şekilde reddedildiği yönündeki şikâyetinin bir dayanağı olmadığı kanaatine varmış ve bu şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

İLGİLİ YASAL ÇERÇEVE VE UYGULAMA

I.İLGİLİ İÇ HUKUK

A. İdari Yargılama Usulü Kanunu

16. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun ilgili maddeleri, olay tarihinde yürürlükte olduğu hâliyle aşağıdaki gibidir:

Kapsam ve nitelik

Madde 1

“...

2. Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare mahkemeleri ve vergi mahkemelerinde yazılı yargılama usulü uygulanır ve inceleme evrak üzerinde yapılır.”

Duruşma

Madde 17

“1. Danıştay ile idare ve vergi mahkemelerinde açılan iptal ve yirmibeşbin Türk Lirasını aşan tam yargı davaları ile tarh edilen vergi, resim ve harçlarla benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezaları toplamı yirmibeşbin Türk Lirasını aşan vergi davalarında, taraflardan birinin isteği üzerine duruşma yapılır.

2. Temyiz ve istinaflarda duruşma yapılması tarafların istemine ve Danıştay veya ilgili bölge idare mahkemesi kararına bağlıdır.

3. Duruşma talebi, dava dilekçesi ile cevap ve savunmalarda yapılabilir.

4. 1 ve 2 nci fıkralarda yer alan kayıtlara bağlı olmaksızın Danıştay, mahkeme ve hakim kendiliğinden duruşma yapılmasına karar verebilir.

DİLEK GENÇ / TÜRKİYE KARARI

5. Duruşma davetiyeleri duruşma gününden en az otuz gün önce taraflara gönderilir.”

Duruşmalara ilişkin esaslar

Madde 18

“1. Duruşmalar açık olarak yapılır. Genel ahlakın veya kamu güvenliğinin gerekli kıldığı hallerde, görevli daire veya mahkemenin kararı ile, duruşmanın bir kısmı veya tamamı gizli olarak yapılır.

2. Duruşmaları başkan yönetir.

3. Duruşmalarda taraflara ikişer defa söz verilir. Taraflardan yalnız biri gelirse onun açıklamaları dinlenir; hiç biri gelmezse duruşma açılmaz, inceleme evrak üzerinde yapılır.

...”

Dosyaların incelenmesi

Madde 20

“1. Danıştay, bölge idare mahkemeleri ile idare ve vergi mahkemeleri, bakmakta oldukları davalara ait her türlü incelemeyi kendiliğinden yapar. Mahkemeler belirlenen süre içinde lüzum gördükleri evrakın gönderilmesini ve her türlü bilgilerin verilmesini taraflardan ve ilgili diğer yerlerden isteyebilirler. Bu husustaki kararların, ilgililerce, süresi içinde yerine getirilmesi mecburidir. Haklı sebeplerin bulunması halinde bu süre, bir defaya mahsus olmak üzere uzatılabilir.

...

3. Ancak, istenen bilgi ve belgeler Devletin güvenliğine veya yüksek menfaatlerine veya Devletin güvenliği ve yüksek menfaatleriyle birlikte yabancı devletlere de ilişkin ise, Cumhurbaşkanı ya da ilgili Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakan, gerekçesini bildirmek suretiyle, söz konusu bilgi ve belgeleri vermeyebilir. Verilmeyen bilgi ve belgelere dayanılarak ileri sürülen savunmaya göre karar verilemez.

...”

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile Vergi Usul Kanununun uygulanacağı haller

Madde 31

“1. Bu Kanunda hüküm bulunmayan hususlarda; hakimın davaya bakmaktan memnuiyeti ve reddi, ehliyet, üçüncü şahısların davaya katılması, davanın ihbarı, tarafların vekilleri, dosyanın taraflar ve ilgililerce incelenmesi, feragat ve kabul, teminat, mukabil dava, bilirkişi, keşif, delillerin tespiti, yargılama giderleri, adli yardım hallerinde ve duruşma sırasında tarafların mahkemenin sükununu ve inzibatını bozacak hareketlerine karşı yapılacak işlemler, elektronik işlemler ile ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla duruşma icrasında Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanır. ...

2. Bu Kanun ve yukarıdaki fıkra uyarınca Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa atıfta bulunulan haller saklı kalmak üzere, vergi uyuşmazlıklarının çözümünde Vergi Usul Kanununun ilgili hükümleri uygulanır.”

B. Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu

17. 2559 Sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu’nun 6. maddesi aşağıdaki gibidir:

“[1.] Umuma açık istirahat ve eğlence yerlerinden;

(a) Faaliyetten geçici olarak men edildiği halde süresinden önce açılan,

(b) Açık ve kapalı bulunacağı saatlere uymayan,

(c) Bu Kanunun 12 nci maddesinde belirtilen yasaklara uymadığı tespit edilen,

(d) Mevzuat hükümlerine aykırı olarak işletilen

iş yerlerinin işletmecilerine beşyüzmilyon Türk Lirası ile bir milyar Türk Lirası arasında idarî para cezası verilir.

[2.] Bu maddede öngörülen idarî para cezaları, belediye sınırları içinde belediye encümeni, belediye sınırları dışında il daimi encümeni tarafından verilir. Verilen idarî para cezalarına dair kararlar ilgililere 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre tebliğ edilir. Bu cezalara karşı tebliğ tarihinden itibaren en geç yedi gün içinde yetkili idare mahkemesine itiraz edilebilir. İtiraz, idarece verilen cezanın yerine getirilmesini durdurmaz. İtiraz üzerine verilen karar kesindir. İtiraz, zaruret görülmeyen hallerde evrak üzerinde inceleme yapılarak en kısa sürede sonuçlandırılır. İdarî para cezaları 6183 sayılı Âmme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil olunur.

[3.] Bu maddede belirtilen aynı fiillerin bir yıl içinde tekrarı halinde, en son uygulanan para cezası bir kat artırılarak uygulanır.

C. Kabahatler Kanunu

18. 5326 sayılı Kabahatler Kanunu’nun 2. maddesi aşağıdaki gibidir:

Kabahat deyiminden; kanunun, karşılığında idarî yaptırım uygulanmasını öngördüğü haksızlık anlaşılır.

19. Kabahatler Kanunu’nun 3. maddesi aşağıdaki gibidir:

(1) Bu Kanunun;

(a) İdarî yaptırım kararlarına karşı kanun yoluna ilişkin hükümleri, diğer kanunlarda aksine hüküm bulunmaması halinde,

(b) Diğer genel hükümleri, idarî para cezası veya mülkiyetin kamuya geçirilmesi yaptırımını gerektiren bütün fiiller hakkında, uygulanır.”

20. Kabahatler Kanunu’nun mevcut davadaki yargılamalar bakımından geçerli olan bazı diğer hükümleri; kasıt, ihmal, kabahatlerin taksir veya hata ile işlenmesi, sorumluluk, hukuka uygunluk nedenleri ile kusurluluğu ortadan kaldıran nedenler, teşebbüs, iştirak ve içtima gibi kabahatlerin cezai niteliğinin göstergesi olan kavramlarla ilgilidir.

II.HÜKÜMET TARAFINDAN SUNULAN İLGİLİ DANIŞTAY İÇTİHADI

21. Tanıklar konusuyla ilgili olarak Hükümet, İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun tanık delilinin dinlenmesini yasaklamadığını; ulusal idare mahkemelerinin tanık dinlememesinin nedeninin, İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 31. maddesinde idare mahkemelerinin Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu/ Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümlerini uygulayabileceği bir konu olarak tanık delilinden bahsedilmemiş olması olduğunu ileri sürmüştür. Bu savı desteklemek üzere Hükümet, Danıştayın farklı daireleri tarafından 2018, 2021 ve 2022 yıllarında verilen dört kararı sunmuştur. Hükümete göre bu kararlarda Danıştay, bu hususlar İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 31. maddesi kapsamında sayılmamış olsa da, çeşitli mahkemeler önünde başka davaların derdest olup olmadığını ve taleplerin ıslahına ilişkin kısıtlamayı dikkate almıştır.

22. Benzer şekilde Hükümet, Danıştay Beşinci Dairesi tarafından 2021 ve 2022 yıllarında verilen ve “Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması” ile bağlantılı oldukları gerekçesiyle görevlerinden ihraç edilen iki yargı mensubu tarafından açılan iptal davalarını reddettiği iki kararı sunmuştur. Bu kararların her birinde şu ibare yer almaktadır: “... Diğer taraftan, davacının tanık dinletme talebinde bulunduğu görülmüş olup dava dosyasındaki mevcut delillerin değerlendirilmesi sonucunda tanıkların dinlenilmesine gerek görülmemiştir. Hükümete göre bu kararlar, Danıştayın idari davalarda tanıkların dinlenemediğini açıkça ortaya koymadığını göstermektedir.

23. Ayrıca Danıştay da 2022 yılında verdiği bir kararda, bu davada davalı aleyhine farklı mahkemelerde görülmekte olan davaların birleştirilemeyeceğine, zira İdari Yargılama Usulü Kanunu’nda davaların birleştirilmesine ilişkin bir hüküm bulunmadığına ve bu Kanun’un 31. maddesinde davaların birleştirilmesinin Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu/Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümlerinin uygulanabileceği bir husus olarak sayılmadığına hükmetmiştir.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

I.BAŞVURULARIN BİRLEŞTİRİLMESİ

24. Mahkeme, başvuruları, konu bakımından benzer olmaları sebebiyle, tek bir karar kapsamında birleştirerek incelemeyi uygun görmektedir.

II.SÖZLEŞME’NİN 6 §§ 1 VE 3 (D) MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

25. Başvuran, davaların esasına ilişkin beyanlarının ve İzmir İdare Mahkemesi önündeki idari yargılamada tanıklarının dinlenmesine ilişkin başvurularının herhangi bir gerekçe gösterilmeksizin reddedilmesi nedeniyle, gerekçeli karar hakkının ihlal edilmesi sonucunda adil yargılanmadığından şikâyetçi olmuştur. Başvuran ayrıca, Türk hukukunda, idare mahkemeleri önündeki davalarda tanıklarının duruşmada sözlü olarak dinletme hakkının bulunmadığından ve bu durumun silahların eşitliği ilkesine ve adil yargılanma hakkına aykırı olduğundan yakınmıştır.

26. Önündeki davanın konusu olan olayların hukuki nitelendirilmesi hususunda yetkili olan Mahkeme (bk. *Radomilja ve Diğerleri/Hırvatistan* [BD], no. 37685/10 ve 22768/12, §§ 114 ve 124, 20 Mart 2018), bu şikâyetlerin Sözleşme’nin 6 §§ 1 ve 3 (d) maddesi kapsamında incelenmesi gerektiği kanaatindedir:

“1. Herkes davasının, ... cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan ... bir mahkeme tarafından ... [adil bir şekilde] görülmesini isteme hakkına sahiptir.

...

3. Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir:

...

(d) iddia tanıklarının sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek;

...”

A. Kabul Edilebilirlik Hakkında

27. Hükümet, ilk itirazları kapsamında; (i) Sözleşme’nin 6. maddesinin söz konusu yargılamalara uygulanamayacağını, (ii) başvuranın önemli bir zarara uğramadığını, (iii) başvuranın şikâyetleri ile ilgili olarak etkili iç hukuk yollarından yararlanmadığını ve (iv) her hâlükârda başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez ilan edilmesi gerektiğini belirterek dört itiraz öne sürmüştür.

28. Başvuran, görüşlerini bu amaç için ayrılan süre içinde sunmamıştır.

1. *Sözleşme'nin 6. maddesinin uygulanabilirliği hakkında*

(a) **Hükümetin Beyanları**

29. Hükümet, Sözleşme'nin 6. maddesinin, ne ceza hukuku ne de medeni hukuk boyutu ile başvuruların temelini oluşturan idari işlemlere uygulanabileceğini ileri sürmüştür. Ceza yönüyle ilgili olarak Hükümet, aşağıdaki nedenlerden dolayı Engel kriterlerinden hiçbirinin karşılanmadığını ileri sürmüştür. İlk olarak, 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu uyarınca başvurana verilen idari para cezası cezai nitelikte değildir ve başvurana isnat edilen suç Ceza Kanunu kapsamında bir suç olarak düzenlenmemiştir. Benzer şekilde, idari para cezaları Ceza Kanunu kapsamında değil, Kabahatler Kanunu veya 2559 sayılı Kanun gibi bu tür cezaların düzenlendiği diğer çeşitli kanunlar uyarınca uygulanmıştır. Son olarak, söz konusu idari para cezaları idari bir organ, yani Bornova Belediye Meclisi tarafından verilmiştir ve bir mahkeme tarafından verilen adli para cezalarından tamamen farklıdır, zira idari para cezası verilen bir kişi ödeme yapmadığı takdirde hapsedilemez.

30. İkinci Engel kriteri ile ilgili olarak Hükümet, mevcut davadaki para cezalarının verildiği 2559 sayılı Kanun'un 6. maddesinin, belirli bir statüye sahip belirli bir grubu, yani iş yerlerini yerel makamlar tarafından belirlenen saatlerde kapatmayan iş yeri sahiplerini hedef aldığını ileri sürmüştür. Dahası, söz konusu cezalar cezalandırıcı nitelikte olmayıp, kamu düzeninin düzgün bir şekilde işlenmesini ve eşit koşullar altında faaliyet gösteren işletmelerin eşit şartlarda çalışmasını sağlamayı amaçlamıştır. Hükümete göre, para cezalarının caydırıcı bir tedbir olarak görülebileceği doğru olmakla birlikte, cezai yaptırım olarak sınıflandırılmaz.

31. Üçüncü Engel kriterine ilişkin olarak Hükümet, para cezalarının “cüzi” olduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca, bu cezaların hapis cezasına dönüştürülme riski bulunmadığını ve başvuranın sabıka kaydına işlenmediğini vurgulamışlardır. Dahası, mevcut dava, *Özmurat İnşaat Elektrik Nakliyat Temizlik San. ve Tic. Ltd. Şti./Türkiye*, (no. 48657/06, §§ 22-26, 28 Kasım 2017) ve *Sancaklı/Türkiye*(no. 1385/07, §§ 28-31, 15 Mayıs 2018) davalarından ayrılmaktadır. Söz konusu davalarda Mahkeme, Sözleşme'nin 6. maddesinin ceza yönünün, ceza mahkemeleri tarafından incelenen farklı kanunlar uyarınca verilen idari para cezalarına uygulanabilir olduğunu tespit etmiştir, çünkü bu davalardaki

idari para cezalarının yargı denetimi, söz konusu cezaların idari niteliği nedeniyle ceza mahkemeleri tarafından değil, idare mahkemeleri tarafından gerçekleştirilmiştir.

(b) Mahkemenin değerlendirmesi

(i) İlk açıklamalar

32. Mahkeme, Sözleşme'nin 6. maddesinin ceza yönü kapsamında uygulanabilirliğinin değerlendirilmesinin, genellikle “Engel kriterleri” olarak bilinen üç kritere dayandığını yineler (bk. *Engel ve Diğerleri/Hollanda*, 8 Haziran 1976, § 82, Seri A no. 22). İlk kriter suçun ulusal hukuktaki hukuki sınıflandırması, ikincisi suçun niteliği, üçüncüsü ise ilgili kişinin maruz kalabileceği cezanın niteliği ve ağırlık derecesidir (bk. diğer kararlar arasında, *Gestur Jónsson ve Ragnar Halldór Hall/İzlanda* [BD], no. 68273/14 ve 68271/14, §§ 75-98, 22 Aralık 2020).

33. Mevcut davayı Engel kriterleri ışığında değerlendirmeden önce Mahkeme, olgusal olarak aynı olan *Milenović/Slovenya* (no. 11411/11, 28 Şubat 2013) davasında, başvuranın şikâyetini Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamında incelediğini ve bu hükmün uygulanabilir olduğunu belirtir. Dava, bir bar sahibi olan başvurana, belirli bir statüye sahip belirli bir gruba, yani bar sahiplerine yönelik mevzuat tarafından belirlenen sabit çalışma saatleri içerisinde faaliyet göstermemesi nedeniyle verilen para cezasına ilişkin işlemlerle ilgilidir.

34. Dahası, Türkiye'ye karşı açılan diğer bazı davalarda Mahkeme, Sözleşme'nin 6. maddesinin ceza yönünün, çeşitli kanunlar uyarınca belirli bir statüye sahip belirli bir grubu hedef alan ve aynı zamanda idari para cezasıyla cezalandırılan, mevcut davada ele alınan konuyla neredeyse aynı olan, kabahatlere/hafif suçlara ilişkin yargılamalara uygulanabilir olduğuna karar vermiştir. Örneğin, Mahkeme, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin ceza yönünün, Sosyal Güvenlik Kanunu'nun (bk. *Hüseyin Turan/Türkiye*, no. 11529/02, §§ 15-21, 4 Mart 2008), Kabahatler Kanunu'nun (bk. yukarıda anılan *Sancaklı*, §§ 30-31), A Grubu Madenlerle İlgili Uygulama Yönetmeliği'nin (bk. yukarıda anılan *Özmurat İnşaat Elektrik Nakliyat Temizlik San. ve Tic. Ltd. Şti.*, § 25), Karayolları Trafik Kanunu (bk. *Şimşek, Andiç ve Boğatekin/Türkiye* (k.k.), no. 75845/12 ve diğer 2 başvuru, 17 Mart 2020) ve Dernekler Kanunu'nun (bk. *Korkut ve Uluslararası Af Örgütü Türkiye/Türkiye*, no. 61177/09, § 45, 9 Mayıs 2023) ihlali nedeniyle başvuranlara verilen idari para cezalarına uygulanabilir olduğu sonucuna varmıştır.

35. Anayasa Mahkemesi, Sözleşme'nin 6. maddesinin ceza yönünün Türk hukukundaki hafif suçlarla ilgili yargılamalara uygulanabilirliğine ilişkin Mahkemenin yerleşik içtihadı doğrultusunda, Sözleşme'nin 6. maddesinin ceza yönünün başvuranın davasında söz konusu yargılamalara uygulanamaz olduğu sonucuna varmamıştır. Dahası ve daha önemlisi, Hükümet, Anayasa Mahkemesinin kendi içtihadına göre, hafif suçlar için idari para cezalarının uygulanmasının adil yargılanma hakkının ceza kapsamına girmediğini ileri sürmemiştir.

(ii) İlk kriter: suçun iç hukuktaki yasal sınıflandırması

36. İlk Engel kriterine dönecek olursak, Mahkeme, başvurana isnat edilen eylemin ve buna karşılık gelen yaptırımın Türk Ceza Kanunu'nda öngörülmediğinin tartışmasız olduğunu kaydeder. Bununla birlikte bu durum, Sözleşme'nin 6. maddesinin ceza yönünden uygulanabilirliği açısından belirleyici değildir, zira iç hukukta öngörülen göstergeler yalnızca göreceli bir değere sahiptir; suçun niteliği daha önemli bir faktördür (bk. *Campbell ve Fell/Birleşik Krallık*, 28 Haziran 1984, § 71, Seri A no. 80). Aynı şekilde ve Hükümetin iddiasının aksine, ihtilaf konusu para cezalarının bir mahkeme tarafından değil de idari bir organ tarafından verilmiş olması, Sözleşme'nin 6. maddesinin ceza yönünün mevcut davanın olaylarına uygulanabilirliği konusunda bir fark yaratmamaktadır (Sözleşme'nin 6. maddesinin ceza yönünün idari organlar tarafından verilen para cezalarına ilişkin yargılamalara uygulanabilir olduğunun tespit edildiği davaların bir listesi için bk. 4 Mart 2014 tarihli *Grande Stevens ve Diğerleri/İtalya*, no. 18640/10 ve 4 diğer başvuru, § 100).

(iii) İkinci kriter: suçun niteliği

37. İkinci Engel kriteri, yani suçun niteliği ile ilgili olarak, Mahkeme her zaman ihlal edilen kuralın hedef aldığı kişi grubunu, korunan menfaatlerin türünü ve niteliğini ve caydırıcı ve cezalandırıcı bir amacın varlığını göz önünde bulundurmıştır (bk. *Saqueti Iglesias/İspanya*, no. 50514/13, § 25, 30 Haziran 2020, ve burada anılan diğer kararlar). Mevcut davada Mahkeme, 2559 sayılı Kanun'un 6(1)(b) maddesinin, ekonomik bir faaliyet yürüten belirli bir grup insan, yani eğlence mekânı sahipleri için açılış ve kapanış saatlerine uymamak gibi hafif bir suç öngördüğünü gözlemlemektedir. Söz konusu hükmün toplumun genelini değil de belirli bir grubu hedef alması, niteliğine ve amacına bağlı olarak, bu tür bir

suçun Sözleşme'nin 6. maddesinin ceza kapsamı dışında kaldığının değerlendirilmesini destekleyebilir.

38. Bu nedenle Mahkeme, mevcut davada söz konusu olan suçun cezalandırıcı bir amaç taşıyıp taşımadığını inceleyecektir. Bu bağlamda, Hükümetin, hükmün caydırıcı niteliğini kabul etmekle birlikte, kendi görüşlerine göre, aynı koşullar altında faaliyet gösteren firmaların işlerini eşit bir şekilde yürütmelerini ve böylece kamu düzeninin düzgün bir şekilde işlemesini sağlamayı amaçladığı için cezalandırıcı olmadığını savunduğunu gözlemlemektedir.

39. Mahkemeye göre, Hükümet tarafından tanımlandığı şekliyle, hükümle güdülen amaç, benzer işletmeler arasında, idari para cezaları nedeniyle, rekabeti ihlal edebilecek uygulamalardan, söz konusu durumda izin verilen saatler dışında faaliyet göstermekten, kaçınmalarını teşvik ederek adil rekabetin korunması ile karşılaştırılabilir. Bununla birlikte, hem rekabetin korunması -mevcut davada sınırlı da olsa belirli bir ölçüde söz konusudur- hem de kamu düzeninin korunması amacı, normalde ceza hukuku tarafından korunan toplumun genel menfaatleridir (Sözleşme'nin 6. maddesinin ceza yönünün kamu düzeninin korunmasını güvence altına almayı amaçlayan bir suça uygulanabilirliği için bk. *Asadbeyli ve Diğerleri/Azerbaycan*, no. 3653/05 ve 5 diğer başvuru, § 153, 11 Aralık 2012 ve rekabet hukuku ihlallerine ilişkin yargılamalar için bk. 5556/10, § 68, 14 Şubat 2019, ve burada anılan diğer kararlar). Nitekim, mevcut davadaki yargılamalara uygulanabilir olan Kabahatler Kanunu'nun bazı hükümleri, hafif suçların cezai niteliğinin göstergesi olan, mevcut davadaki gibi (bk. 20. paragraf), kasıt, ihmal, ihmal yoluyla hafif suçların işlenmesi, hata, sorumluluk, gerekçelendirme nedenleri, sorumluluğu ortadan kaldıran nedenler, hata, suça teşebbüs, suç ortaklığı ve birleşik cezalar gibi kavramları içermektedir (bk. *Ziliberg/Moldova*, no. 61821/00, § 34, 1 Şubat 2005).

(iv) Üçüncü kriter: cezanın niteliği ve ağırlığı

40. Engel'in üçüncü kriteri, yani ilgili kişinin maruz kalma riski taşıdığı cezanın niteliği ve ağırlık derecesi ile ilgili olarak Mahkeme, 2559 sayılı Kanun'un 6(1)(b) maddesinin öncelikli amacının suçluları cezalandırmak olduğunu vurgulamaktadır. Bu hüküm kapsamında öngörülen idari para cezalarının hiçbirisi, belediyeler tarafından belirlenen çalışma saatlerine uyulmamasından kaynaklanan zararın maddi olarak telafi edilmesini amaçlamamaktadır. Tekrar suç işlenmesi

halinde para cezasının artırılmasını öngören 2559 sayılı Kanun'un 6. maddesinin son fıkrası da (bk. *Ruotsalainen/Finlandiya*, no. 13079/03, § 46, 16 Haziran 2009), yaptırımın cezalandırma amacını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, söz konusu para cezaları ile, esasen, başvuranın yeniden suç işlemesini önlemek için başvurunu cezalandırmak amaçlanmıştır, bu sebeple hem önleyici bir amacı, yani başvurunu yeniden suç işlemekten caydırmak, hem de cezalandırıcı bir amacı, yani yasama organının hukuka aykırı olduğunu düşündüğü davranışları yaptırıma bağlamak, olan hükümlere dayanmaktaydı (bk. yurt dışından alınan bağışların bildirilmemesi durumunda derneklere uygulanan idari para cezalarına ilişkin, yukarıda anılan *Korkut ve Uluslararası Af Örgütü Türkiye*, § 45 ve, bu davaya uygulanabildiği ölçüde, *Edizioni Del Roma Societa Cooperativa A.R.L. ve Edizioni del Roma S.R.L./İtalya*, no. 68954/13 ve 70495/13, § 41, 10 Aralık 2020). Mahkemeye göre bu durum, mevcut davadaki suçun ceza niteliğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, suçun yalnızca bir para cezası ile cezalandırılması ve Hükümetin de belirttiği gibi, ödenmemesi halinde hapis cezasına çevrilememesi, Sözleşme'nin 6. maddesinin ceza yönünün uygulanabilirliği konusunda tek başına belirleyici değildir; zira söz konusu cezanın nispeten hafif olması, bir suçu özünde cezai nitelikten yoksun bırakamaz (bk. *Grosam/Çek Cumhuriyeti* [BD], no. 19750/13, § 115 son cümlesi, 1 Haziran 2023, ve burada anılan diğer kararlar).

(v) *Sonuç*

41. Yukarıda belirtilenler ışığında, Mahkeme başvurana isnat edilen ve mahkûmiyetine sebebiyet veren suçun, Sözleşme'nin 6. maddesinin amaçları doğrultusunda "cezai" olarak sınıflandırılması gerektiği kanısındadır; bu da, Sözleşme'nin 6. maddesinin ceza yönünün, mevcut davaların temelini oluşturan idari işlemlere uygulanabilir olduğu anlamına gelmektedir. Bu sebeple Mahkeme, Hükümetin, bu durumun aksini iddia eden ilk itirazının reddine karar vermiştir. Dolayısıyla, Mahkemenin, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin medeni yönünün mevcut davada uygulanıp uygulanamayacağını değerlendirmesine gerek bulunmamaktadır.

2. *Önemli zararın bulunmaması*

(a) *Hükümetin beyanları*

42. Hükümet, başvurana uygulanan para cezalarının kendisi için önemli bir maddi zorluğa yol açmadığını, zira Türkiye'nin ekonomik refahı göz önünde bulundurulduğunda, ceza miktarlarının oldukça cüzi ve mütevazı olduğunu beyan

etmiştir. Daha önemlisi, Anayasa Mahkemesi ve Mahkeme nezdindeki yargılamalar dâhil olmak üzere, yargılamaların hiçbir safhasında, başvuran mali durumuna ilişkin herhangi bir bilgi sunmamış ve idari para cezasının ve müteakip yargılamaların kişisel hayatı üzerinde ne gibi bir etkisi olduğunu belirtmemiştir. İlaveten, dava dosyasında böyle bir bilgi bulunmamaktadır. Maddi yönüne rağmen, söz konusu idari para cezalarının başvuran için önemli bir zarara neden olduğu düşünülemez, çünkü Hükümetin uyuşmazlığa ilişkin görüşlerinde ayrıntılı olarak açıkladığı üzere, bu tür cezaların niteliği adli para cezalarından temelde farklıdır.

43. Dahası, Hükümet, Mahkemenin mevcut davadakine benzer konulardaki şikâyetleri karara bağlamak ve Sözleşmecî Devletlerin adil yargılanma hakkı kapsamındaki yükümlülüklerini belirlemek için birçok fırsatı olduğunu ileri sürerek, mevcut davada ortaya konan hukuki meselelerin incelenmesini gerektiren zorlayıcı gerekçeler bulunmadığını beyan etmiştir. Benzer şekilde, mevcut başvuru ne Sözleşme'nin uygulanmasını ve yorumlanmasını etkileyen ciddi sorular ortaya koymuş ne de Devletin Sözleşme kapsamındaki yükümlülüklerinin açıklığa kavuşturulması veya başvurulanla aynı konumda olan diğer kişileri etkileyen sistemik bir sorunun ele alınması gerektiğini göstermiştir. Her halükarda, başvuran, somut başvurunun hangi gerekçelerle aynı konudaki diğer davalardan farklı olarak ele alınması gerektiğini açıklayamamıştır.

(b) Mahkemenin değerlendirmesi

44. Sözleşme'ye Ek 15. No.lu Protokol'ün 5. maddesiyle¹ değiştirilen, Sözleşme'nin 35 § 3 (b) maddesi şöyledir:

“3. Aşağıdaki hallerde Mahkeme, 34. madde uyarınca sunulan bireysel başvuruları kabul edilemez bulur:

...

(b) Başvurucunun önemli bir zarar görmemiş olması; meğerki Sözleşme ve Protokolleri ile güvence altına alınan insan haklarına saygı ilkesi başvurunun esastan incelenmesini gerektirsin.”

45. Mahkeme, “önemli zarar” kriterinin üçüncü unsurunun, yani ulusal bir mahkeme tarafından usulüne uygun olarak incelenmemiş hiçbir davanın bu gerekçeyle reddedilemeyeceğinin, 1 Ağustos 2021 tarihinde yürürlüğe giren Sözleşme'ye Ek 15 No.lu Protokol ile yürürlükten kaldırıldığını yineler.

¹ bk. 15 No.lu Protokol'ün 8 § 4 maddesi ve 15 No.lu Protokol'ün Açıklayıcı Raporu'nun 24. maddesi.

Dolayısıyla, Mahkemenin artık bu unsurun yerine getirilip getirilmediğini incelemesine gerek bulunmamaktadır ve bu nedenle yalnızca (i) Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi uyarınca adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının bir sonucu olarak başvuranın önemli bir dezavantaja maruz kalıp kalmadığını ve (ii) Sözleşme ve Protokollerinde tanımlandığı şekliyle insan haklarına saygının, şikâyetin esastan incelenmesini gerektirip gerektirmediğini inceleyecektir.

46. *De minimis non curat praetor* (hâkim önemsiz ve küçük işlerle uğraşmaz) ilkesinden esinlenerek, Sözleşme'nin 35 § 3 (b) maddesinde yer alan kabul edilebilirlik kriteri, bir hak ihlalinin, salt hukuki açıdan ne denli gerçek olursa olsun, uluslararası bir mahkemenin değerlendirmesini gerektirecek asgari bir ağırlık düzeyine ulaşması gerektiği esasına dayanmaktadır. Bu asgari seviyenin değerlendirilmesi, eşyanın tabiatı gereği nispidir ve davanın tüm koşullarına bağlıdır. İddia edilen ihlalin düzeyi, hem başvuranın öznel algıları hem de mevcut davada nesnel olarak neyin tehlikede olduğu dikkate alınarak değerlendirilmelidir (bk. *Korolev/Rusya* (k.k.), no. 25551/05, AİHM 2010, ve *Subaşı ve Diğerleri/Türkiye*, no. 3468/20 ve 18 diğer başvuru, § 62, 6 Aralık 2022). Mahkeme, maddi zararın etkisinin soyut terimlerle ölçülmemesi gerektiğinin bilincindedir. En ufak bir maddi zarar dahi, kişinin özel durumu ve yaşadığı ülke veya bölgenin ekonomik durumu ışığında önemli olabilir (aynı yerde; ayrıca bk. *Rinck/Fransa* (k.k.), no. 18774/09, 19 Ekim 2010).

47. Somut davada, başvurana her iki yargılamada da yaklaşık 1.593 avro değerinde idari para cezası uygulanmıştır, dolayısıyla başvuran için toplam 3.186 avro (bk. yukarıda 6. paragraf) söz konusudur ki bu miktar, olay tarihinde Türkiye'deki aylık asgari ücretin dokuz katından biraz fazladır. Dolayısıyla, söz konusu meblağ, özellikle yaklaşık 500 avroya eşit veya daha düşük meblağların Sözleşme'nin 35 § 3 (b) maddesi kapsamında önemli bir dezavantaj oluşturmadığının kabul edildiği Mahkeme içtihadı göz önünde bulundurulduğunda, soyut olarak önemsiz olarak değerlendirilemez (bk. *Bartolo/Malta* (k.k.), no. 40761/19, § 24, 7 Eylül 2021, ve burada anılan diğer kararlar).

48. Ayrıca Hükümetin, başvuranın yargılamaların hiçbir noktasında para cezalarının kendisi üzerindeki potansiyel etkisini belirtmediği iddiasının aksine, Mahkeme, başvuranın 24 Şubat 2012 tarihinde İdari Mahkemeye sunduğu yazılı

beyanlarında (bk. 9. paragraf) ve Anayasa Mahkemesine yaptığı başvuruda (bk. 13. paragraf), söz konusu para cezalarının kendisinin mali durumunu temelden sarstığını beyan ettiğini gözlemlemektedir. Hükümet, bu iddianın doğruluğuna şüphe düşürecek herhangi bir unsur sunmamıştır ve Anayasa Mahkemesi, başvuran tarafından yapılan bireysel başvuruları, başvuranın para cezalarının miktarı ya da bu cezaların kendisi üzerindeki etkisi hakkında herhangi bir açıklama yapmamış olması nedeniyle önemli bir dezavantajın bulunmadığı gerekçesiyle reddetmemiştir (bk. *Rola/Slovenya*, no. 12096/14 ve 39335/16, § 44, 4 Haziran 2019).

49. Son olarak, Mahkeme, mevcut davanın, başvuranın Mahkemeye sunduğu başvuru formlarında ileri sürdüğü bir husus olan, Sözleşme'nin 6. maddesinin özerk anlamı kapsamında bir "suç isnadının" belirlenmesiyle ilgili olarak Türkiye'deki idare mahkemeleri önünde görülen davalarda tanıkların dinlenip dinlenemeyeceği sorununu değerlendirmek üzere Mahkeme'nin davet edildiği ilk dava olduğunu gözlemlemektedir. Dolayısıyla, Mahkeme, mevcut başvurunun önemli bir hukuki meseleyi ortaya koymadığını tespit edemez.

50. Yukarıda belirtilenler ışığında, Mahkeme, Hükümetin önemli bir dezavantajın bulunmamasına ilişkin ilk itirazını değerlendirmeye yer olmadığı kanaatindedir ve bu nedenle söz konusu itirazı reddeder.

3. İç hukuk yollarının tüketilmemesi hakkında

(a) Hükümetin beyanları

51. Hükümet ayrıca iç hukuk yollarının tüketilmediği iddiasında bulunarak, başvuranın şikâyetinin temelinde tanıkların dinlenememesi olmasına rağmen, İzmir İdare Mahkemesi önündeki yargılamaların hiçbir noktasında başvuranın tanıklarının isimlerini ya da hangi konularda ifade vereceklerini belirtmediğini ileri sürmüştür. Başvuran da söz konusu tanıkların dinlenmesi için bu mahkeme nezdinde bir duruşma yapılması talebinde bulunmamıştır. Başvuran, böyle bir inceleme imkânı tanıyan bir usulün bulunmadığını ileri sürerek herhangi bir talepte bulunmadığını kabul etmiş olsa da, belirli bir hukuki usulün etkililiğine ilişkin şüphelerinin kendisini bu usule başvurma yükümlülüğünden muaf tutmadığı açıktır. Başvuranın bir duruşma talebinde bulunmaması sebebiyle, başvurular iç hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulunmalıdır.

(b) Mahkemenin değerlendirmesi

52. Mahkeme, Sözleşme'nin 35 § 1 maddesi uyarınca, bir başvuruyu yalnızca iddia edilen ihlallere ilişkin ve aynı zamanda mevcut ve yeterli olan iç hukuk yollarının tüketilmesi sonrasında ele alabileceğini yineler. Söz konusu yolların varlığı yalnızca teoride değil uygulamada da yeterince kesin olmalıdır, aksi takdirde gerekli erişilebilirlik ve etkinlikten yoksun kalacaklardır (bk. *Vučković ve Diğerleri/Sırbistan* (ilk itiraz) [BD], no. 17153/11 ve 29 diğer başvuru, § 71, 25 Mart 2014, ve *Akdivar ve Diğerleri/Türkiye*, 16 Eylül 1996, § 66, *Kararlar ve Hükümler Derlemesi 1996-IV*). Mahkeme ayrıca, iç hukuk yollarının tüketilmesinde ispat yükünün dağıtılması gerektiğini yineler. Söz konusu hukuk yolunun ilgili dönemde teoride ve pratikte mevcut olan etkili bir hukuk yolu olduğu, yani erişilebilir olduğu, başvuranın şikâyetlerine ilişkin telafi sağlayabilecek bir hukuk yolu olduğu ve makul başarı şansı sunduğu konusunda Mahkemeyi ikna etmek, iç hukuk yollarının tüketilmediğini iddia eden Hükümetin görevidir (bk. *Mikail Tüzün/Türkiye*, no. 42507/06, § 17, 27 Kasım 2018).

53. Mahkeme, ne başvuranın tanık ifadesine ilişkin başvurusunu ele almayan İzmir İdare Mahkemesinin ne de başvuruyu esastan inceleyen ve açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle kabul edilemez bulan Anayasa Mahkemesinin söz konusu şikâyeti iç hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez ilan ettiğini gözlemlemektedir. Bu nedenle Mahkeme, Hükümetin başvuru yollarının tüketilmediği yönündeki iddiasının dikkate alınmaması gerektiği kanaatindedir ve dolayısıyla bu iddiayı reddeder.

54. Yukarıdakiler ışığında Mahkeme, Hükümetin iç hukuk yollarının tüketilmemesine ilişkin itirazını reddetmiştir.

4. *Başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğu iddiası hakkında*

55. Hükümet, Mahkemeyi, başvuranın şikâyetlerinin iç hukuk mahkemeleri tarafından esastan incelendiği ve bu mahkemelerin herhangi bir keyfilik ya da açık hata içermeyen kararlar verdiği gerekçesiyle, başvuruyu açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle kabul edilemez ilan etmeye davet etmiştir. Hükümete göre, İzmir İdare Mahkemesi tanık dinlemeye gerek görmemiş, Anayasa Mahkemesi başvuranın şikâyetlerini ayrıntılı bir şekilde incelemiş ve Mahkemenin içtihadından doğan ilkelere uygun gerekçelere dayanarak reddetmiştir. Hükümet, ikincillik ilkesini ve Anayasa Mahkemesinin incelemesinin keyfi ya da açıkça gayri makul

olarak değerlendirilemeyeceğini göz önünde bulundurarak, başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez bulunması gerektiğini ileri sürmüştür.

56. Mahkeme, daha önceki davalarda Hükümet tarafından dile getirilen benzer itirazları incelediğini ve reddettiğini kaydeder (bk. *Mehmet Çiftçi/Türkiye*, no. 53208/19, § 26, 16 Kasım 2021, *Demirtaş ve Yüksekdağ Şenoğlu/Türkiye*, no. 10207/21 ve 10209/21, §§ 77-78, 6 Haziran 2023, *Kural/Türkiye*, no. 84388/17, § 54, 19 Mart 2024, ve *Namık Yüksel/Türkiye*, no. 28791/10, § 35, 27 Ağustos 2024). Mahkeme, mevcut davada bu tespitlerden ayrılmaya gerek görmediğinden Hükümetin itirazını reddetmiştir.

5. *Başvurunun kabul edilebilirliğine ilişkin varılan sonuç*

57. Mahkeme, başvurunun kabul edilemez olduğuna ilişkin başka bir gerekçe olmadığını kaydeder. Dolayısıyla, şikâyetin kabul edilebilir olduğuna karar verilmelidir.

B. Esas

1. *Tarafların beyanları*

58. Başvuran, görüşlerini bu amaç için ayrılan süre içinde sunmamıştır.

59. Hükümet, başvuruların konusunun Mahkeme tarafından daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla aşağıdaki bilgileri sunmuştur. İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 1. maddesi uyarınca, idare mahkemeleri önündeki yargılamalar yazılı usulle yürütülmüş ve mahkemeler değerlendirmelerini, re’sen araştırma ilkesi kapsamında topladıkları veya taraflarca sunulan belgelere dayanarak gerçekleştirmişlerdir. Bu yazılı usulde, taraflar görüşlerini ve dayanmak istedikleri delilleri yazılı olarak idare mahkemesine sunmuşlardır. Hükümet, idare mahkemelerinde yazılı yargılama usulünün uygulanmasının nedeninin, yargılama sürecini hızlandırmak ve böylece uyuşmazlıkların zamanında çözülmesini sağlamak olduğunu ifade etmiştir. Buna karşın, İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 17. maddesinde, taraflardan birinin talep etmesi veya mahkemenin re’sen karar vermesi halinde, iptal davalarında sözlü duruşma gerçekleştirilmesi öngörülmüştür; ancak, mahkemenin re’sen bu yönde bir karar vermesi uygulamada nadiren görülen istisnai bir durumdur. İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 18. maddesinde, duruşmaların açık olarak yapılacağı ve taraflara iki defa söz verileceği

öngörülmektedir. Duruşmalarda kimlerin söz alabileceğine ilişkin tek istisna, vergi davaları bakımından öngörülmüş olup, vergi davalarında vergi inceleme raporu hazırlayan vergi müfettişleri, mali müşavirler veya vergi mükelleflerinin muhasebecileri belirli koşullar altında dinlenebilmektedir. Ancak, İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda duruşmalar sırasında bir zabıt kâtibinin bulunması veya duruşma tutanağı düzenlenmesi öngörülmemiştir. Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin İdari İşler İle Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesi Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik 2015 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikte, belirtilen mahkemeler önünde gerçekleştirilen duruşma tutanaklarında, taraf ve vekillerinin iddia ve beyanları ile duruşma safahatına ait kısa bir özet yazılacağı belirtilmiş olsa da, Hükümet, duruşma tutanaklarının uygulamada, duruşmaya katılan kişiler ve bu kişilerin iddia ve beyanlarına ilişkin özet bilgiler içerdiğini kaydetmiştir.

60. Hükümet, idari yargılamalarda tanıkların dinlenip dinlenemeyeceği konusunda, İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun hiçbir hükmünde, idari mahkemeler önündeki duruşmalarda tanıkların dinlenmesinin açıkça yasaklanmadığını ifade etmiştir. Hükümet ayrıca, idari davalarda, İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 20 § 1 maddesinde yer alan kural kapsamında re'sen araştırma ilkesi çerçevesinde delil serbestisi ilkesinin uygulanabilir olduğunu vurgulamıştır. Bu bağlamda Hükümet, idari yargılamalarda tanıkların dinlenmemesi uygulamasının, bunu engelleyen herhangi bir kanun hükmünden ziyade içtihada dayandığını belirtmiştir. Hükümet, her halükarda, Danıştayın 2021 ve 2022 tarihli iki kararını ibraz etmiş ve belirtilen mahkemenin, söz konusu idari yargılamalarda tanıkların dinlenmesini açıkça reddetmediğini ifade etmiştir (bk. yukarıda 22. paragraf).

61. Hükümet ayrıca, delillerle ilgili hususların İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda ayrıntılı olarak düzenlenmediğini ve bu kapsamda Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'na atıfta bulunulduğunu belirtmiştir. Nitekim, İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 31. maddesinde, bilirkişi delilleri ve keşif gibi Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'na atıfta bulunulan hususlar sıralanmış olsa da, bu hüküm tanık delilini içermemektedir. Bununla birlikte, Hükümet, 2018, 2021 ve 2022 tarihli dört karar sunmuştur; Hükümete göre, Danıştay bu kararlarda, İdari

Yargılama Usulü Kanunu'nun 31. maddesinde yer almamasına rağmen, farklı mahkemeler önünde başka davaların derdest olup olmadığını ve dava değişikliğine ilişkin kısıtlamayı değerlendirmiştir (bk. yukarıda 21. paragraf).

62. Hükümet, somut davayla ilgili olarak, tanıkların dinlenmesinin uygun olup olmadığına ilişkin değerlendirmenin ulusal mahkemelerin takdirinde olduğunu ve başvuranın tanıklarının dinlenmesini isteme hakkının mutlak olmadığını vurgulamıştır. Somut davada, her ne kadar başvuran, müzikholünün denetim sırasında kapalı olduğu hususunun tanıkların dinlenmesiyle kanıtlanabileceğini iddia etmiş olsa da, İdare Mahkemesine çağrılmasını istediği tanıkların isimlerini vermemiş veya hangi konularda ifade vereceklerini belirtmemiştir. Benzer şekilde, başvuran duruşma talep etme imkânına sahip olmasına rağmen, kendi ihmali nedeniyle bu yönde bir talepte bulunmamıştır. Her halükarda, Hükümete göre, İdare Mahkemesi, başvuranın tanık çağırma başvurusunu incelemiş, ancak para cezalarının uygulanmasına esas teşkil eden “olayların doğruluğuna ilişkin verilerin” yeterli olduğu kanaatine varmıştır.

63. Ayrıca Hükümete göre başvuranın temel iddiası, polis raporlarının doğru olduğuna dair bir karine olduğu ve İdare Mahkemesinin başvuranın tanık çağırma başvurusunu dikkate almaması göz önüne alındığında, uygulamada bu karineyi çürütmenin imkânsız olduğudur. Ancak başvuran, kendisine yöneltilen suçlamalardan her zaman haberdar olmuş ve Bornova Belediyesi tarafından sunulan delillerin doğruluğuna itiraz etme ve kendisine uygulanan para cezalarının hukuka aykırı olduğu iddiasına ilişkin argümanlarını sunma imkânına sahip olmuştur. Her halükarda, sözlü tanık ifadeleri, başvuranın iddialarını kanıtlayabilecek tek belirleyici delil olarak kabul edilemez. Nitekim başvuran, söz konusu esnada müzikholde bulunduğu iddia edilen temizlik görevlilerinin noter tasdikli yazılı ifadelerini ulusal mahkemeye sunabilirdi. Bu kapsamda, Hükümet ayrıca, başvuranın müzikhole güvenlik kameraları yerleştirebileceğini ve denetlendiği sırada mekânı gösteren video görüntülerini veya fotoğrafları ibraz edebileceğini belirtmiştir.

64. Son olarak, İzmir İdare Mahkemesi kararlarını sadece Bornova Belediyesi tarafından sunulan delillere değil, aynı zamanda başvuranın iddialarına ve delillerine de dayandırmış ve gerekçeli tespitlerine dayanarak başvuranın

itirazlarını reddetmiştir. İzmir İdare Mahkemesi, söz konusu günlerde başvurana ait müzikholün belediye tarafından belirlenen kapanış saatlerinden sonra da açık kaldığını ve polis tarafından düzenlenen raporları çürütebilecek herhangi bir bilgi veya belge bulunmadığını tespit etmiştir. Ayrıca, başvuran, ilgili raporları düzenleyen polis memurlarının, gerçeğe aykırı raporlar hazırlamalarına neden olabilecek şekilde kendisine karşı ön yargılı olduklarını veya herhangi bir husumet beslediklerini de ileri sürmemiştir ve bu yönde herhangi bir emare de bulunmamaktadır. Her halükarda, delillerin güvenilirmez olduğu iddiasına ilişkin olayların değerlendirilmesi, her zaman, öncelikli görevi delilleri değerlendirmek ve iç hukuku uygulamak olan ulusal mahkemenin takdirine bırakılmıştır.

65. Hükümet, yukarıda belirtilen hususlar ışığında, İdare Mahkemesi önündeki yargılamaların başvuranın adil yargılanma hakkına ciddi bir zarar vermediği kanaatindedir ve Mahkemeyi Sözleşme'nin 6. maddesinin ihlal edilmediğine karar vermeye davet etmektedir.

2. Mahkemenin değerlendirmesi

66. Savunma tanıklarının dinlenme hakkına ilişkin olarak bu hükümler kapsamında geliştirilen genel ilkeler *Murtazaliyeva/Rusya* ([BD], no. 36658/05, §§ 139-68, 18 Aralık 2018) davasında özetlenmiştir. Gerekçeli karar hakkına ilişkin genel ilkeler *Moreira Ferreira/Portekiz (no. 2)* ([BD], no. 19867/12, § 84, 11 Temmuz 2017) ve *Ayetullah Ay/Türkiye* (no. 29084/07 ve 1191/08, § 128, 27 Ekim 2020) kararlarında bulunabilir. Şikâyetçi tarafından ileri sürülen her argümana ayrıntılı bir yanıt verilmesini gerektirmeyen gerekçe sunma yükümlülüğü, yargılamalara taraf olanların yargılamaların sonucu için belirleyici olan argümanlara yönelik olarak belirli ve açık bir cevap almayı bekleyebileceklerini varsaymaktadır (agy.)

67. Mahkeme söz konusu davanın İzmir İdare Mahkemesi önündeki yargılamalarda Sözleşme'nin 6 §§ 1 ve 3 (d) maddesi tarafından güvence altına alınan adil yargılanma hakkının gerekliliklerine uyulup uyulmadığına ilişkin olduğunu not etmektedir. Yargılamalar belediye tarafından belirlenen kapanış saatlerine uymaması nedeniyle bir müzikhol sahibi olarak başvurana verilen idari para cezalarının yargısal denetimi ile ilgilidir. Ek olarak, Bornova Belediye Encümeni idari para cezalarına polis memurları tarafından gözlemlendiği iddia

edilen olaylar temelinde hükmetmiştir (bk. yukarıda anılan *Milenović*, § 31). Ancak başvuran İzmir İdare Mahkemesinde açtığı davada polisin olaylara ilişkin anlattıklarına itiraz etmiş ve diğer hususların yanı sıra, söz konusu zamanda müzikholün bakım ve temizlik için açık olduğunu ve müşterilere açık olmadığını ileri sürmüştür. Ayrıca başvuran tanıkların mahkeme tarafından sözlü olarak dinlenmesini talep etmiştir fakat bu talep cevapsız bırakılmıştır.

68. Başvuran Mahkeme önünde, diğer hususların yanı sıra, polis tarafından sunulan delillere etkili bir şekilde itiraz edemediğini, çünkü Türk hukukunda idare mahkemeleri önündeki davalarda tanığın sözlü olarak dinlenmesine yönelik bir hak olmadığını ileri sürmüştür. Hükümet cevap olarak İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda tanığın sözlü olarak dinlenmesine ilişkin bir hüküm bulunmasa da bunun idare mahkemelerinin tanığı sözlü olarak dinlenmesine yönelik bir engel teşkil etmediğini ve sorunun adli uygulamadan kaynaklandığını ileri sürmüştür. Hükümete göre, başvuranın (i) duruşma talep etmemesi ve (ii) tanıklarının isimlerini veya hangi konularda ifade vereceklerini belirtmemesi, savunma tanıklarının sorguya çekilmesiyle ilgili olarak kendisine tanınan usuli haklardan yararlanmamayı seçtiği şeklinde yorumlanmalıdır.

69. Buna göre, Mahkeme ilk olarak başvuranın Sözleşme'nin 6 § 3 (d) maddesi kapsamındaki hakkına herhangi bir halel gelip gelmediğini belirlemek amacıyla -Hükümet tarafından detaylandırıldığı şekliyle- iç hukuk çerçevesinin ve uygulamanın idare mahkemeleri önündeki davalarda tanıkların sorguya çekilmesine izin verip vermediğini değerlendirmek için Hükümet'in (i) ve (ii) maddelerine yönelik argümanlarını inceleyecektir. İlgili hakka halel getirildiği tespit edilirse, Mahkeme başvuranın yerel mahkemelerin gerekçeli karar vermediği yönündeki diğer şikâyetini ve Hükümete karşı sunulan argümanlarda dile getirilen hususları göz önünde bulundurarak bu hakka halel getirilmesinin telafi edilip edilmediğini değerlendirecektir. Hükümete göre başvuran, Sözleşme'nin 6 § 3 (d) maddesi ışığında aleyhinde okunan delillere Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinde belirtilen standartlara uygun bir şekilde etkili bir şekilde itiraz edebilirdi (bk. 63 ve 64. paragraflar).

(a) Başvuranın duruşma talebinde bulunmaması

70. Mahkeme, İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun iptal davalarında taraflardan birinin talebi üzerine duruşma yapılmasını öngörmesine rağmen, bu

duruşmalarda tanıkların dinlenmesine ilişkin bir usul ortaya koymadığını kaydetmektedir. Nitekim, Hükümet tarafından da kabul edildiği üzere, İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun “Duruşmalara ilişkin esaslar” başlıklı 18. maddesinde, idari mahkemeler önündeki duruşmalar sırasında tanıkların dinlenmesine ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır. Söz konusu maddede sadece tarafların (davacı ya da avukatı, ve davalıya veya avukatına) sözlü görüşlerini sunmaları için iki kez söz verildiği ve bunun tek yasal istisnasının sözlü ifade veren vergi müfettişleri, mali müşavirler veya muhasebecilerle ilgili istisnaların yapılabildiği vergi davaları olduğu belirtilmiştir (bk. 59. paragraf). Ek olarak Hükümet tarafından sunulan yerel mahkeme kararlarının hiçbirisi, İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun idari davalardaki duruşmalara ilişkin hükümlerinin aksine, yerel mahkemelerin kamuya açık duruşmalarda tanık delillerini dinlediğini göstermemektedir (bk. 21 ve 22. paragraflar). Buna göre, başvuranın İzmir İdare Mahkemesine duruşma talebinde bulunmadığı iddiasına itibar edilemez.

(b) Başvuranın tanıklarının isimlerini belirtmemesi

71. Başvuranın mahkemeden resmi kapanış saatlerini dikkate almadığının iddia edildiği sırada çalışanlarının müzikholde temizlik ve bakım yaptığı iddiasını destekleyecek tanıkların dinlenmesini talep ettiği açık olsa bile, bu çalışanların isimlerini spesifik olarak belirtmediği doğrudur. Normalde Mahkeme, savunma tanıklarının sorguya çekilmesine ilişkin hususları yukarıda anılan *Murtazaliyeva* davasında belirtilen üçayaklı test temelinde değerlendirmektedir ve ismi belirtilmeyen bir tanığın sorguya çekilmesi talebi, “yeterince gerekçelendirilmiş” olarak kabul edilmeme ihtimali bulunduğundan, yüksek ihtimalle bu testin ilk aşamasını geçemeyecektir. Bununla birlikte, Mahkeme, *Murtazaliyeva* testinin söz konusu ulusal sistemin bu tür yargılamalarda tanıkların incelenmesine olanak tanıdığı anlayışına bağlı olduğu kanısındadır çünkü bu, tanıkların dinlenmesi ve kendi adına sorguya çekilmesi hakkının pratik ve etkili olabilecek tek yorumdur, aksi takdirde teorik ve asılsız olurdu. Buna göre Mahkeme başvuranın İzmir İdare Mahkemesi önündeki yargılamada tanıklarının dinlenmesini isteme hakkına sahip olup olmadığını tespit etmeye çalışacaktır.

72. Bu bağlamda Mahkeme, öncelikle İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun sözlü ifadelerin alınmasına ilişkin kurallar veya usuller, tanık olarak ifade verebilecek (veya veremeyecek) kişiler, tanıkları çağırma yetkisine sahip makam

veya, mümkünse, tanıkları çağırma şekli hakkında herhangi bir hüküm içermediğini kaydetmektedir. Hükümet tarafından da kabul edildiği üzere, idari yargılamalarda duruşma tutanaklarına ilişkin hüküm, sınırlı bir şekilde de olsa, 2015 yılına kadar getirilmemiştir ve bu tarih de başvuranın mevcut başvurularına ilişkin yürütülen yargılamaların sonuçlanmasından sonraki bir tarihe tekabül etmektedir (bk. 59. paragraf).

73. Dahası ve daha da önemlisi, Anayasa Mahkemesi başvuranın şikâyetlerini reddederken, “kararlarını yazılı delillere dayanarak alması gereken ilk derece idare mahkemeleri önündeki yargılamalarda yazılı bir usulün uygulandığını” belirtmiştir ve bu da Hükümet tarafından ifade edilen yaklaşımla uyumlu görünmemektedir (bk. paragraf). Ayrıca, Mahkeme Hükümetin Anayasa Mahkemesinin bu konudaki herhangi bir kararını sunmamasını veya Anayasa Mahkemesinin bu konudaki uygulamasının kendi yorumlarını desteklediğini ileri sürmemesini dikkate değer bulmaktadır.

74. Bunun yanı sıra, Hükümet idari yargılamalarda tanıklar hususuna ilişkin yaklaşımını desteklemek üzere Danıştay 5. Dairesinin 2021 ve 2022 yıllarında verdiği iki kararı sunmuştur. Bu kararlarda Danıştayın “idari yargılamalarda tanıkların dinlenemeyeceğine dair açık bir hüküm vermediği” belirtilmiştir (bk. 22. paragraf). Ancak, Hükümet tarafından atıfta bulunulan kararlar, mevcut başvurunun yapılmasından yaklaşık yedi ve sekiz yıl sonra verilmiştir. Ek olarak, bu yargılamalar Danıştay önündeki yargılamalara ilişkin olduğundan ilk derece mahkemesi önünde görülen ve mevcut başvuruların temelini oluşturan idari yargılamalar için nasıl emsal olarak ele alınabilecekleri açık değildir çünkü Danıştay tarafından verilen kararlara temyiz başvurusu yapılmaması, bunların Danıştay tarafından karara bağlanamayacakları anlamına gelmektedir.

75. Üçüncü olarak Mahkeme Hükümet tarafından atıfta bulunulan iki davanın olumlu sonuçlanmadığını bu şekilde, dosyadaki deliller açısından davacı tarafından talep edilen tanığın dinlenmesi işlemine gerek olmadığının belirtildiğini not etmektedir. Bu unsur mevcut haliyle ve tek başına Hükümetin argümanının haklılığının değerlendirilmesinde belirleyici olamasa da Mahkeme, tanıkların dinlenmesi gibi yaygın bir konuyla alakalı olarak bir idare mahkemesinin tanık

dinlediğini gösteren hiçbir idari yargı kararının sunulmadığını kayda değer görmektedir.

76. Dördüncü olarak, Hükümetin İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 31. maddesi kapsamında idare mahkemeleri önünde tanık dinleme işleminin mümkün olduğu iddiasına ilişkin olarak Mahkeme bu iddiayı desteklemek üzere Hükümet tarafından sunulan dört kararın tanık hususuna ilişkin olmadığını not etmiştir (bk. 21. paragraf) (bk. bu davaya uygulanabildiği ölçüde, *Margari/Yunanistan*, no. 36705/16, § 32 son cümlesi, 20 Haziran 2023). Ek olarak, bu kararların yerel idare mahkemelerinin İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 31. maddesi temelinde Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun tanıklara ilişkin hükümlerine başvurarak tanık dinleyebileceği anlamına geldiğinin kabul edilmesiyle alakalı olarak Mahkeme, bu şekilde kabul edilse bile Hükümet tarafından atıfta bulunulan kararların 2018, 2021 ve 2022 yıllarında verildiğini ancak mevcut başvuruların 2014 yılında yapıldığını belirtmektedir. Bu nedenle, Hükümet tarafından atıfta bulunulan olasılığın başvurunun yapıldığı tarihte mevcut olduğu söylenemez. Her halükarda, Hükümetin Danıştayın idari davalarda tanıkların sorgulanması olasılığını açıkça reddetmediği iddiasını desteklemek için sunduğu kararlardan birinde Danıştayın eğer bir husus İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 31. maddesinde düzenlenmemişse, bu hükme bahsi geçen hususa ilişkin olarak Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümlerinin uygulanması için dayanılamayacağı tespitinde bulunduğu Mahkemenin dikkatinden kaçmamıştır (bk. yukarıda 23. paragraf).

77. Son olarak, Hükümet resen soruşturma ilkesinin idare mahkemelerinin idari yargılamalarda tanıkları dinlemesine olanak sağladığını savunurken, bu ilkeye ilişkin yorumlarını destekleyen tek bir yargı kararı sunmamıştır.

78. Böyle bir durum, ister İdari Yargılama Usulü Kanunu'ndan isterse yerel mahkemelerin uygulamasından kaynaklansın, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi kapsamında korunan çekişmeli yargılama ilkesine aykırıdır çünkü mevcut davada başvuranın idari para cezası verilmesine temel teşkil eden olaylara itiraz etme imkânını, Mahkemenin bu hüküm kapsamındaki yerleşik içtihadıyla bağdaşmayacak ölçüde kısıtlamıştır. Bu hükme göre hem olgulara hem de hukuka ilişkin sorunları inceleme yetkisine sahip olan ve kararı temyiz edilemeyen ilk ve

tek derece mahkemesi (mevcut davada olduğu gibi) önündeki davalarda bir yaptırımın uygulanmasına dayanak olarak gösterilen bir tanığın güvenilirliği konusuna, adil yargılamanın gereği olarak, tanık ifadeleri de dâhil olmak üzere delillerin doğrudan değerlendirilmesi yapılmadan uygun bir şekilde açıklık getirilemez (bk. *Hannu Lehtinen/Finlandiya*, no. 32993/02, § 48, 22 Temmuz 2008).

79. Söz konusu tarihte Hükümet'in dayandığı yasal çerçevesinin ve yerel mahkeme içtihatlarının uygulanmasından kaynaklanan yapısal usuli eksikliğe işaret eden yukarıdaki hususlar ışığında Mahkeme, Hükümetin başvuran tanıklarının ismini verseydi, yerel mahkemenin Sözleşme'nin 6 §§ 1 ve 3 (d) maddesinin gerektirdiği şekilde tanıkları dinleyeceğini gösteremediği sonucuna varmıştır. Bu durumda, Mahkeme mevcut davada yerel mahkemenin savunma tanıklarını çağırmaı reddetmesine ilişkin şikâyetleri değerlendirirken Murtazaliyeva testinin uygulanamayacağı görüşündedir.

(c) Başvuranın uğradığı zararın telafi edip edilmediği

80. Hükümet, başvuranın tanıklarının noter tasdikli ifadelerini sunmadığını, polis memurlarının yalan söylemek için bir nedenlerinin olmadığını ve başvuranın müzikhole kameralar yerleştirip görüntüleri delil olarak sunabileceğini savunmuştur. Mahkeme, şimdi, bu argümanlarda dile getirilen faktörlerin bahsi geçen usuli eksiklik sebebiyle meydana gelen zararları telafi edip etmediğini inceleyecektir.

(i) Savunma tanıklarının noter tasdikli ifadeleri

81. İdare mahkemeleri önünde tanıkların sorgulanması hususunda Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin gerekliliklerini karşılamayan bahsi geçen iç hukuk çerçevesi ve uygulaması göz önünde bulundurulduğunda Mahkeme, başvuranın hakkındaki para cezalarının temelini oluşturan delillere etkili bir şekilde itiraz edebilmek için tanıklarının noter tasdikli yazılı ifadelerini elde etmesi ve sonrasında bunları İzmir İdare Mahkemesine ibraz etmesini talep etmenin Sözleşme'nin 6 §§ 1 maddesinin gereklilikleriyle pek uyumlu olmayacağı görüşündedir çünkü bu, ilk bakışta Sözleşme'nin 6 §§ 1 ve 3 (d) maddelerinin güvencelerine aykırı olan bir usulün, iyi bir sebep bir yana, herhangi bir sebep olmaksızın devam edeceği anlamına gelecektir (bk. iddia makamı tanıkları bağlamında, *Karpenko/Rusya*, no. 5605/04, § 70, 13 Mart 2012).

82. Eğer prosedür söz konusu gerekliliklerle uyumlu olsa bile bir tanığın güvenilirliğinin değerlendirilmesi, sadece kayda geçirilmiş sözlerinin okunmasıyla elde edilemeyecek karmaşık bir görevdir (bk. *Daştan/Türkiye*, no. 37272/08, § 33, 10 Ekim 2017). Dolayısıyla, yazılı ifadeler sadece tanığın güvenilirliğine ilişkin bir soru işaretinin bulunmadığı durumlarda (bk. aynı yönde, *Beraru/Romanya*, no. 40107/04, § 66, 18 Mart 2014, ve *Cutean/Romanya*, no. 53150/12, § 61, 2 Aralık 2014) bir güvence teşkil edebilir ancak başvuran, polis memurlarının ifadesinin güvenilirliğine itiraz ettiğinden mevcut davada böyle bir durum söz konusu değildir. Bu nedenle, Hükümet tarafından belirtildiği şekliyle, İzmir İdare Mahkemesinin bu soruyu savunma tanıklarının yazılı ifadelerine dayanarak nasıl çözmüş olabileceği açık değildir. Her halükarda, Hükümet iddialarının ya bir iç hukuk hükmüne ya da yerel mahkemelerin yerleşik bir uygulamasına dayandığını ve dolayısıyla başvuran için uygulanabilir ve öngörülebilir bir seçenek olduğunu gösterememiştir. Bu koşullar altında Mahkeme, Hükümetin argümanını reddetmektedir.

(ii) *Polis memurlarının yalan söylemek için bir nedenlerinin olmaması*

83. Mahkeme, Hükümetin polis memurlarının başvuran aleyhinde ön yargılı davranmadıkları ve dolayısıyla yalan söylemek için bir nedenleri olmadığına dair iddiasını dikkate almaktadır. Ancak polis memurlarının sağladıkları delillerin yeteri kadar güvenilir olup olmadığı dâhil olmak üzere delilleri incelemek Mahkemenin görevi değildir. Bu görev öncelikle, bu yönde keyfi veya açıkça makul olmayan bir değerlendirmenin olmadığı durumlarda, yerel mahkemelere aittir. Benzer şekilde, sanık çekişmeli yargılamalar sırasında bu delili sorgulama fırsatına sahip olduğu sürece, ceza yargılamalarındaki tek delilin bir polis memuru tarafından verilen tanık ifadesi olması, kendi başına Sözleşme'nin 6. maddesine aykırı değildir (bk. *Galstyan/Ermenistan*, no. 26986/03, § 78, 15 Kasım 2007). Fakat somut davada İzmir İdare Mahkemesi, davanın özünü ilgilendirmesine rağmen başvuranın yukarıdaki iddiasını ele almaksızın, para cezaları verilirken dayanak olarak alınan polis tutanağını kabul etmiştir (benzer yönleri bakımından karşılaştırınız *Buliga/Romanya*, no. 22003/12, § 55, 16 Şubat 2021).

(iii) *Kameraların yerleştirilmesi*

84. Son olarak, başvuranın yasal uyuşmazlıklarda iddialarını destekler nitelikte delil sunabilmesi için müzikhol içine kameralar yerleştirmiş olması

gerektiğine dair Hükümet itirazı hususunda Mahkeme, bu argümanın tamamen savunulamaz olduğu kanaatindedir. Bu noktada Mahkeme, sistemlerini Sözleşme'nin 6. maddesinin gerekliliklerine uyumlu hale getirme görevinin Sözleşmeciler Devletlere ait olduğunu, başvuranların bu hüküm kapsamındaki usuli güvencelerden faydalanmak amacıyla izlemeleri gereken adımların yalnızca makul olabileceklerini, ve bunun bu davada söz konusu olmadığını hatırlatır. Hükümetin teklifi bu nedenle reddedilmiştir.

(d) Sonuç

85. Yukarıdaki hususları göz önünde bulunduran Mahkeme, somut davadaki iç hukuk yargılamalarının adil yargılanma hakkının gerekliliklerini karşılamadığı; bu durumun başvuranın kendisine verilen para cezalarının temelini oluşturan, belirleyici olmasa bile yegâne delil olan polis tutanaklarına etkili bir şekilde itiraz etme imkânından onu yoksun bıraktığı sonucuna varmıştır. Bunun nedeni ise başvuranın tanığının İzmir İdare Mahkemesi önünde dinlenmesine geçerli yasal çerçevenin ve yerel mahkemelerin içtihadının izin vermemesi ve bu durumda başvuranın maruz kaldığı ön yargının o mahkeme tarafından giderilmemesidir. İzmir İdare Mahkemesi, neden başvuranın savunmasına polis tarafından hazırlanan tutanaklardan daha az önem atfettiğini belirtmemiştir. Anayasa Mahkemesi ise bu eksikliği gidermemiştir.

86. Dolayısıyla, Sözleşme'nin 6 § 3 (d) maddesi ışığında ele alınan 6 § 1 maddesi ihlal edilmiştir.

III. SÖZLEŞME'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

87. Sözleşme'nin 41. maddesi aşağıdaki gibidir:

“Eğer Mahkeme bu Sözleşme veya Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Taraf'ın iç hukuku bu ihlalin sonuçlarını ancak kısmen ortadan kaldırıabiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören taraf lehine adil bir tazmin verilmesine hükmeder.”

88. Başvuran kendisine verilen süre içerisinde bir adil tazmin talebinde bulunmamış olup, Mahkeme başvurana manevi tazminat verilmesine hükmetmesini gerektirecek hiçbir istisnai durumun söz konusu olmadığı kanaatindedir (bk. *Nagmetov/Rusya* [BD], no. 35589/08, §§ 74-82, 30 Mart 2017). Bu nedenle Mahkeme bu konuda bir karara hükmetmeye gerek duymamıştır.

DİLEK GENÇ / TÜRKİYE KARARI
BU GEREKÇELERLE, MAHKEME, OY BİRLİĞİYLE,

1. Başvuruların birleştirilmesine,
2. Başvuruların kabul edilebilir olduğuna;
3. Sözleşme'nin 6 §§ 1 ve 3 (d) maddesinin ihlal edildiğine *karar vermiştir.*

İşbu karar İngilizce dilinde tanzim edilmiş olup; Mahkeme İç Tüzüğü'nün 77 §§ 2 ve 3. maddesi uyarınca 21 Ocak 2025 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

Hasan Bakırcı
Yazı İşleri Müdürü

Arnfinn Bårdsen
Başkan

DİLEK GENÇ / TÜRKİYE KARARI

EK

Dava listesi:

Sıra no.	Başvuru no.	Dava adı	Başvuru tarihi	Başvuran Uyruğu
1.	74601/14	Dilek Genç v. Türkiye	24/11/2014	Dilek GENÇ T.C.
2.	78295/14	Dilek Genç v. Türkiye	15/12/2014	Dilek GENÇ T.C.